

KOMPATIBILITÁS ÉS NATO KOMPATIBILITÁS

Kovács József mérnök őrnagy
egyetemi adjunktus
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Kar
Fedélzeti Rendszerek Tanszék

A téma aktualitásának indoklása után a Szerző bemutatja a kompatibilitás fogalmát, kiemelt figyelmet szentelve a NATO-ban használatos értelmezésnek. A Szerző bevezeti és példákkal illusztrálja a kompatibilitási szint fogalmát, foglalkozik azokkal a területekkel, amelyekre a NATO szervezetei kiemelt figyelmet fordítanak és azokkal, amelyeknek fokozott jelentősége lehet a Magyar Légierő NATO kompatibilitása megteremtésében.

BEVEZETÉS

Hazánk 1999 márciusában a NATO teljes jogú tagja lett. A NATO tagság elnyerésével azonban nem oldódtak meg azok a feladatok, amelyek teljesítése elengedhetetlen a NATO tagállamaival való sokoldalú - többek között katonai - együttműködéshez. Ezek között a feladatok között már a csatlakozás küszöbén is kiemelt jelentősége volt a Magyar Honvédség NATO kompatibilitása megteremtésének. Ennek a feladatnak a sikeres megoldása a teljes körű katonai együttműködés szempontjából továbbra is döntő fontosságú marad. Bár a Magyar Honvédség egyes egységei és elemei már képesek a NATO keretein belül teljesíteni feladataikat, a meglévő kompatibilitás kiszélesítése illetve a teljes NATO kompatibilitás elérése a jövőben is a Honvédség fontos feladatai között szerepel majd. Ahhoz, hogy ezt a feladatot sikeresen oldjuk meg, tudni kell, hogy mit is értünk "kompatibilitás" alatt, milyen területeken merülhet fel a kompatibilitás kérdése és az egyes területeken milyen konkrét feladatok merülhetnek fel a kompatibilitás megteremtésében. Ezen kérdések tisztázásához kíván segítséget nyújtani ez az előadás is.

A KOMPATIBILITÁS FOGALMA

A kompatibilitás, mint fogalom, eddig elsősorban a műszaki életben, főleg a számítástechnikában nyert értelmezést. A különböző források nagyjából azonosan határozzák meg a kompatibilitás fogalmát. Néhány ezek közül a meghatározások közül.

„kompatibilitás <lat.>: **2.** (*vill*) berendezések vagy rendszerek együttműködési képességét jelentő tulajdonság. Két berendezés vagy rendszer kompatibilis, ha az áthaladó információkat azonosan értelmezik, és összekapcsolásuk az együttes rendszer üzemzerű működését nem akadályozza.” [10]

„Villamos berendezések v. rendszerek együttműködési képességére jellemző tulajdonság; összeillés. Ha a rajtuk áthaladó információkat azonosan értelmezik, és összekapcsolásuk az együttes rendszer üzemzerű működését nem akadályozza, akkor a két berendezés kompatibilis.” [7]

„Azokat a készülékeket ... amelyek minden különösebb átalakítás nélkül egymás között kicserélhetők vagy együtt dolgozhatnak, kompatibiliseknek nevezik....” [8]

„**1.** valaminek egy másik meghatározott dologgal v. jelenséggel összeférhető, társítható volta...” [4]

A kompatibilitás fogalmának értelmezése a NATO-ban az előző meghatározásoknál még szűkebb körű: „két vagy több alkatrésznek, berendezési elemnek vagy anyagnak ugyanabban a rendszerben vagy környezetben való, egymás zavarása nélküli létezési, illetve működési képessége.” [1]. Ebben a meghatározásban tehát már együttműködésről sincs szó.

A hazai közéletben a „kompatibilitás” fogalma a fentiektől eltérő, szélesebb körű értelmezést nyert, amely azonban az ismertetett meghatározásokkal kapcsolatban van. Ez az értelmezés a „rendszer szemléleten” alapszik, és abból indul ki, hogy nem csak műszaki rendszerek léteznek. Ha például megkülönböztetjük a „honvédelem rendszerét” és a NATO szervezetét is egy sajátos „honvédelmi rendszerként” kezeljük (amit az alapszerződés 5. cikke lehetővé tesz számunkra, akkor a „rendszerek együttműködési képességére jellemző tulajdonság” meghatározás ráillik erre az értelmezésre. Ha tehát a kompatibilitás fogalmának ezt a közéletben elterjedt, „korszerű” értelmezését vizsgáljuk, akkor a következőket kell figyelembe vennünk:

- a „rendszer szemlélet” terjedésével tudomásul kell vennünk, hogy nem csak műszaki rendszerek léteznek;

- ebből kiindulva a „rendszerek együttműködése” kifejezés sem csak műszaki jellegű rendszerekre értendő;
- a rendszerek összekapcsolásának, együttműködésének a célja olyan, új feladatok megoldása, amelyek megoldására a különállóan működő rendszerek nem lennének képesek;
- az ilyen feladatok megoldása céljából a két rendszer egymással aktívan működik együtt, tehát nem csak „egymás mellett” működésről van szó;
- az „információ” kifejezés jelentését a legszélesebb körűen kell értelmezni.

A felsoroltak elfogadása teszi lehetővé számunkra, hogy a NATO tagságot a kompatibilitás fogalmával összekapcsolva a „NATO kompatibilitás” kifejezést használhassuk. Megjegyzendő, hogy a közéletben az előzőeknek megfelelően, széleskörűen használt „kompatibilitás” — fogalom tartalmának inkább felel meg az „interoperabilitás” kifejezés:

„... a nemzetközi együttműködési készségre utaló kifejezés. A haderők tekintetében feltételezi, hogy a meghatározott szövetségben belül a katonai szervezetek vezetése és haditechnikai eszközökkel való felszereltsége lehetővé teszi a szoros együttműködést, a törzsek közötti normális kommunikációt, ... vagyis mindazt, ami a kitűzött cél elérését optimális erőbevetéssel lehetővé teszi.” [5]

Illetve a NATO-ban használatos meghatározás szerint: „a rendszereknek, egységeknek vagy erőknek a más rendszereknek, egységeknek vagy erőknek való szolgáltatások nyújtási, illetve azoktól való szolgáltatások fogadási képessége, továbbá az így kicserélt szolgáltatások oly módon történő felhasználása, amely lehetővé teszi a hatékony együttműködést.” [1]. Megállapítható hogy ennek a fogalomnak a NATO — értelmezése megint csak szűkebb a hazai értelmezésnél.

Ha tehát a NATO-ban használatos meghatározásokat vizsgáljuk, akkor a kompatibilitás megteremtése csak az első lépés az együttműködéshez, amelyet feltétlenül követnie kell az interoperabilitás megteremtésének.

A közéleti szóhasználat elterjedtsége és rögzültsége miatt a „kompatibilitás” illetve „NATO kompatibilitás” kifejezéseket a továbbiakban eszerint a legszélesebb körű értelmezés szerint használjuk.

A KOMPATIBILITÁS SZINTJEI

Nevezzük a továbbiakban kompatibilitási szinteknek azokat a területeket, amelyeken két rendszer összekapcsolása során felmerülhet a kompatibilitás megteremtésének feladata. A „kompatibilitási szint” fogalma tükrözi az egyes területek egymásra épülésének lehetőségét és azt hogy ezek a területek egymástól nem

függetlenek. A kompatibilitási szint bevezetése, az egyes szintek vizsgálata lehetővé teszi számunkra a kompatibilitás megteremtésében jelentkező feladatok pontosabb megfogalmazását, azok megfelelő módon történő megszerezését és egymásra építését; a kompatibilitás megteremtésében elért eredmények objektívabb értékelését.

A kompatibilitás elért mértékét, fokát vizsgálva megkülönböztethetünk nem kompatibilis, részlegesen kompatibilis, feltételesen kompatibilis és teljesen kompatibilis rendszereket. Ha két rendszer egymással nem kapcsolható össze, mert az összekapcsolás veszélyezteti valamelyik rendszer normális működését, akkor a két rendszer *nem kompatibilis*. *Részleges kompatibilitásról* akkor beszélhetünk, ha két nagyobb struktúra egyes, viszonylag különálló alrendszerei képesek ugyan az együttműködésre, de ez nem jelenti a nagyobb struktúrák összekapcsolását (például mert a két alrendszer az együttműködés ideje alatt nem képes részt venni a nagyobb struktúra működésében). *Feltételes kompatibilitásról* akkor beszélhetünk, ha két rendszer csak bizonyos, előre meghatározható feltételek teljesülése esetén képes az együttműködésre. Ha a két rendszer saját feladatainak ellátásán kívül egymással is együttműködhet, hogy ezáltal az összekapcsolt rendszerek új feladatok megoldására váljanak alkalmassá, akkor *teljes kompatibilitásról* beszélhetünk.

Megkülönböztethetjük a kompatibilitás egyes szintjeit attól függően is, hogy a kompatibilitás kérdése az élet mely területén jelentkezik. Ezt a felosztási szempontot vizsgálva azt mondhatjuk, hogy az élet mindazon területein felmerülhet a kompatibilitás kérdése, ahol „rendszereket” különböztethetünk meg és a rendszerszemléletet alkalmazhatjuk. Ennek függvényében beszélhetünk például *társadalmi (politikai), gazdasági, szellemi vagy műszaki* kompatibilitásról. Ezek széles kompatibilitási szintek, ennek megfelelően további szintekre, alszintekre bonthatók.

A NATO legmagasabb politikai döntéshozó testülete, az Észak-atlanti Tanács maga is foglalkozott kompatibilitási kérdésekkel az 1999. április 23-24-i Washington D.C.-ben tartott ülésén. A Tanács által elfogadott Tagsági Akcióterv (MAP) című dokumentum célja „az aspiráns országok segítése a lehetséges jövőbeli tagságra való felkészülésben” [3]. Ebben a dokumentumban a Tanács öt területet jelöl meg az aspiráns országok tagságra való felkészülésében. Ezek:

- politikai és gazdasági kérdések;
- védelmi/katonai kérdések;
- erőforrási kérdések;
- biztonsági kérdések;
- jogi kérdések.

Az egyes kérdéscsoportok tartalmát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ezek a területek is tekinthetők egyfajta kompatibilitási szinteknek. Az egyes szinteken

elért NATO kompatibilitás tekinthető a jövőbeli NATO-tagság eléréséhez szükséges követelménynek, bár a dokumentum szerint: „A programot nem lehet úgy tekinteni, mint egy tagsági feltételeket tartalmazó listát.” [3]

A MAGYAR LÉGIERŐ NATO KOMPATIBILITÁSA

A Magyar Honvédség szempontjából természetesen nem szükséges a kompatibilitási szintek ilyen széles körű vizsgálata. Elegendő azokra a szintekre koncentrálni a figyelmet, amelyek a Magyar Honvédség NATO kompatibilitása megteremtése céljából jelentőséggel bírnak. A Magyar Honvédségen belül a Magyar Légierő NATO kompatibilitását vizsgálhatjuk, mint a *haderónemi kompatibilitás* egyik szintjét. A haderónemi kompatibilitás fogalmát a [2] irodalom adja meg: „... az erők és eszközök azon képességeit szintetizálja, amelyek alapján lehet a haderónemet, fegyvernemeket, vagy kijelölt részeit, NATO, vagy nemzeti alárendeltségben, de a NATO-csapatokkal való együttműködésben, közös célok elérése érdekében együttesen alkalmazni.”

A [2], [6] és [9] irodalom a légierő kompatibilitásának három szintjével foglalkozik: a *szellemi-*, a *strukturális-* és az *alkalmazási kompatibilitással*.

Ezenkívül a légierő kompatibilitásának problémakörén belül megkülönböztethetjük például a *doktrínális-*, a *vezetési-tervezési-* és a *végrehajtói kompatibilitás* szintjeit. Doktrínális kompatibilitás alatt értjük a magyar légierő-doktrína „összeillését” a NATO légierő-doktrínájával. Ide tartozik a légierő alkalmazási elveinek és eljárásainak kompatibilitása. A vezetési-szervezési kompatibilitás a vezetési rendszerek együttműködési képességét, a tervezési módszerek és elvek egymásnak való megfelelését jelenti. A végrehajtói kompatibilitás a repülőcsapatok szintjén jelentkezik. Ezen a kompatibilitási szinten például megjelenhetnek a *humán-*, a *műszaki-* és a *kiszolgálási-üzemeltetési kompatibilitás* alszintjei. Itt a humán kompatibilitás már az egyes emberek „kompatibilitását” jelenti, amelynek egyik eleme lehet például a nyelvi megértés és a szint olyan elemeket is magába foglalhat, mint a hasonló gondolkodásmód és mentalitás. A műszaki kompatibilitás jelentheti például azt, hogy „kereszt-üzemeltetésnél” a NATO különböző nemzetiségű repülő eszközeit a magyar légierő eszközeivel készítik fel, illetve üzemeltetik. A kiszolgálási-üzemeltetési kompatibilitásba pedig beletartozhat például a NATO eszközök üzemeltetési rendszereinek ismerete és — szükség szerinti — alkalmazása is.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kompatibilitás fogalmának széles körű értelmezése és a kompatibilitási szintek további elemzése, valamint az egyes kompatibilitási szinteken jelentkező feladatok pontos megfogalmazása további kutatómunka tárgya lehet, amely segíthet a Magyar Honvédség és ezen belül a Magyar Légierő NATO kompatibilitása megteremtésében. Természetesen nem lehet cél — még egyetlen haderőnem esetében sem — a teljes, minden szintre kiterjedő kompatibilitás azonnali elérése, és ez nem is követelmény. Idővel azonban a Magyar Honvédség egészének, és valamennyi részének, alakulatának és egységének el kell érnie azt a kompatibilitási szintet, amely lehetővé teszi a fenti elemek együttműködését a NATO-val, annak egységeivel és alegységeivel, az egyes emberekig bezárólag. A NATO-kompatibilitás megteremtése hosszú folyamat, amelynek a Magyar Honvédség még csak az elején tart.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] AAP-6 (U) NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye HVK EURO-ATLANTI IMCS. kiadványa, 1997.
- [2] A légierő NATO integrációs feladatai A Magyar Köztársaság Országgyűlés Elnöke és Külügyminisztere pályázatára készített „Mindenedős” légierő jellegű pályázati anyag kézírata
- [3] Az Észak-atlanti Tanács 1999. április 23–24-i washingtoni ülésének dokumentumai: A Tagsági Akcióterv (MAP), NATO-tükör 2. szám, 1999. nyár, Dokumentáció melléklet, pp. D13-D16
- [4] BAKOS Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.
- [5] Hadtudományi Lexikon (MHTT, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995)
- [6] KRAJNZ Zoltán - TATORJÁN István: A légvédelmi rakétacsapatok integrálásának lehetőségei a NATO egységes légvédelmi rendszerébe tanulmány, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 1998.
- [7] Magyar Larousse II. kötet Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
- [8] Számítástechnikai Kislexikon Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1973
- [9] TATORJÁN István: Néhány gondolat a repülő- és légvédelmi csapatok NATO kompatibilitása lehetőségeiről Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 1997, I. évfolyam 1. szám, pp. 25-32
- [10] Új Akadémiai Kislexikon Akadémiai Kiadó és Scriptum, 1996, multimédiás CD ROM

The Author analyses notion of compatibility and NATO compatibility. He enters the idea of compatibility level and gives some examples of it. In the article there is given special attention to the NATO compatibility of Hungarian Army and Hungarian Air Force.